

บทที่ 5

สรุปผลการศึกษา อภิปราย และข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการศึกษา

การศึกษาเรื่อง การใช้ไม้ไผ่ในวิถีชีวิตชาวไทลื้อกับระบบนิเวศท้องถิ่นในชุมชนไทลื้อบ้านงอบ ตำบลงอบ อำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน ในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทำความเข้าใจวิถีชีวิตชุมชนไทลื้อกับการใช้ประโยชน์จากไม้ไผ่ และการใช้ไม้ไผ่ในมิติวัฒนธรรม ศึกษาหน้าที่ของไม้ไผ่ในระบบสังคมพืชของระบบนิเวศป่าไม้ว่า ชาวไทลื้อมีวิถีการดำเนินชีวิตควบคู่กับการใช้ไม้ไผ่ในชีวิตประจำวันอย่างไร จากผลการศึกษาสามารถสรุปได้เป็นประเด็นต่างๆ ดังนี้

5.1.1 วิถีชีวิตชุมชนไทลื้อกับการใช้ประโยชน์จากไม้ไผ่และการใช้ไม้ไผ่ในมิติวัฒนธรรม

ชาวไทลื้อบ้านงอบมีวิถีชีวิตผูกพันกับไม้ไผ่ตั้งแต่เกิดจนตาย นับแต่แรกเกิด ชาวไทลื้อใช้ผิวไม้ไผ่ตัดสายสะดือเด็ก ใช้กระดิ่งไม้ไผ่รองรับเด็กเกิดใหม่ ทำพิธีลูกผีลูกคน ใช้ประโยชน์หน่อไม้มาเป็นอาหาร นำมาเป็นเครื่องมือเครื่องใช้สอยทั่วไปในครัวเรือน นำไม้ไผ่มาทำเป็นผลิตภัณฑ์จักสาน เป็นอาชีพอุตสาหกรรมในครัวเรือน เช่น กลุ่มจักสานกระติบข้าว กลุ่มจักสานส้มไก่ กลุ่มจักสานเครื่องใช้ในทางการเกษตร ชาวไทลื้อมีวิถีชีวิตผูกพันกับไม้ไผ่จนกระทั่งตาย โดยใช้ไม้ไผ่มาทำเป็นฟากไม้ไผ่ห่อหุ้มศพก่อนนำไปฝัง (ปัจจุบันเลิกพิธีการฝังศพมาเป็นการเผาแล้ว)

ไม้ไผ่กับระบบวัฒนธรรมชุมชน

ชุมชนไทลื้อมีการนำไม้ไผ่มาใช้เป็นเครื่องมือประกอบพิธีกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตประจำวัน เช่น การทำ “เหลว” หรือ “ดาเหลว” เพื่อใช้ในพิธีกรรมเสกนา การดูขวัญข้าว และเก็บขวัญข้าวเมื่อเสร็จฤดูทำนา นอกจากนั้นยังมีการทำดินเทียนด้วยไม้ไผ่ การนำไม้ไผ่มาใช้เป็นกำนดุง (ด้ามธง) ในพิธีกรรมทางศาสนาซึ่งเป็นไปตามหลักการสำคัญของทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยม คือ หลักแห่งความเชื่อมโยง และพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน เป็นสังคมตามธรรมชาติ โดยการใช้ไม้ไผ่ในมิติวัฒนธรรมจนกลายเป็นระบบวัฒนธรรมของชุมชนนั้นๆ

ไผ่กับระบบความเชื่อ

ชาวไทลื้อเป็นชุมชนหนึ่งที่อาศัยอยู่ในสังคมล้านนามาเป็นระยะเวลาที่ยาวนานร่วม 200 ปี ความคิด ความเชื่อ โลกทัศน์ ย่อมผสมกลมกลืนกับสังคมล้านนาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ปัจจุบันถือว่าชุมชนไทลื้อเป็นกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งในสังคมล้านนาไทย ความเชื่อของบุคคลขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมที่ได้สัมผัสและสั่งสมกันมาจนเกิดเป็นความเชื่อของตนเอง ซึ่งความเชื่อเหล่านี้ล้วนเกิดจากการกลั่นกรองเพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับการยึดถือปฏิบัติของตนเอง หลังจากนั้นความเชื่อเหล่านี้ก็จะถูกถ่ายทอดหรือแลกเปลี่ยนกันภายในชุมชนจนเกิดเป็นความเชื่อของชุมชนนั้นๆ ซึ่งความเชื่อที่เกิดขึ้นในชุมชนส่วนใหญ่ เป็นความเชื่อที่เกี่ยวกับสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติ ยกตัวอย่างเช่น ความเชื่อเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรป่าไม้ เช่น เชื่อว่าห้ามบุกรุกและใช้ประโยชน์จากป่าต้นน้ำ หรือไม้ หิน ดิน ทราย สัตว์ป่า ในบริเวณที่มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์สถิตย์อยู่ หรือเชื่อว่าการเอาไม้ในป่าช้า และที่ธรณีสงฆ์มาทำประโยชน์เป็นสิ่งไม่ดี โดยมีความเชื่อว่าผีป่าช้า ผีที่สถิตย์อยู่จะคลั่งบันดาลให้ผู้อยู่ไม่เป็นสุขหรือเกิดการเจ็บป่วยได้

ดังนั้นการสืบทอดและการปลูกฝังให้แก่คนรุ่นหลัง ตั้งแต่เริ่มแรกก็จะช่วยรักษาคุณค่าทางความคิดของคนรุ่นก่อนได้ แต่อย่างไรก็ตาม การชี้แจงหรือการถ่ายทอดอย่างมีเหตุผลที่เหมาะสมกับสถานการณ์และสภาวะแวดล้อม ก็จะช่วยให้ความเชื่อเหล่านั้นคงอยู่ได้ในสังคมสืบไป

ไผ่กับกระบวนการเรียนรู้

กระบวนการเรียนรู้ทางวัฒนธรรมของชุมชนไทลื้อ พบว่า ไทลื้อมีการเรียนรู้ทางวัฒนธรรมจากผู้เฒ่าผู้แก่สู่คนรุ่นหลัง โดยการบอกเล่าสืบต่อกันมา การปฏิบัติให้ดูเป็นตัวอย่างเป็นแบบอย่าง การฝึกปฏิบัติด้วยตนเอง และการสั่งสอนรำเรียน การสืบครู ในด้านการถ่ายทอดทางวัฒนธรรมนั้น จำเป็นต้องอาศัยองค์ประกอบในการถ่ายทอดทางวัฒนธรรมหลายประการ ได้แก่ การถ่ายทอดทางด้านภาษา ประกอบด้วย ภาษาพูด ภาษาเขียน ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของชาวไทลื้อ การถ่ายทอดทางด้านศิลปกรรม ได้แก่ การขับจ้อย คำว ซอ นอกจากนั้นยังมีการถ่ายทอดวัฒนธรรมทางด้านการใช้คำสอน ได้แก่ ปืบสา ไบลาน ที่บอกเล่าความเป็นมา นับเป็นองค์ความรู้เป็นลักษณะทางภูมิปัญญา สัมผัสจากประสบการณ์ การปฏิบัติจริง ถ่ายทอดให้แก่คนรุ่นต่อๆ มาอย่างยาวนาน องค์ความรู้ ภูมิปัญญาไม้ไผ่ การรู้จักไม้ไผ่ชนิดต่างๆ การรู้จักเลือกใช้ชนิดไม้ไผ่ให้เหมาะกับงาน จักสานแต่ละประเภท นับเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นเฉพาะของชุมชน ซึ่งมีระบบนิเวศท้องถิ่นเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างเสริมการหาทางรอด การคืนร่นต่อผู้ ภายในระบบนิเวศท้องถิ่นที่จำกัดเช่นนี้ จำเป็นต้องอาศัยภูมิปัญญาท้องถิ่นในการแก้ไขปัญหา เช่น การจัดการป่าไผ่ในธรรมชาติ ปัจจุบันป่าไผ่ในป่าธรรมชาติหลายๆ ชนิดพันธุ์ เริ่มหายากและบางชนิดพันธุ์ได้หายไปเกือบหมดแล้ว เช่น

ไม้ไผ่รวก ชุมชนไทลื้อได้จัดการแก้ปัญหา การขาดแคลนไม้ไผ่รวกจากป่าธรรมชาติโดยการนำสายพันธุ์ดั้งเดิมในท้องถิ่นที่ปลูกตามหัวไร่ปลายนานำมาปลูกขยายเพิ่มเติมในป่าชุมชนใกล้บ้าน ซึ่งเป็นพื้นที่ป่าหน้าหมู่บ้านของชุมชน และทำการขยายพื้นที่ปลูกตามครัวเรือนต่างๆ จัดการป่าไผ่ให้เป็นสวนไผ่ มีการดูแลจัดการจนกลายเป็นพืชเศรษฐกิจของชุมชน ทุกๆ ปีจะมีผู้มารับซื้อถึงในท้องถิ่นของตนเอง

ส่วนไม้ไผ่บางชนิดที่ยังคงมีอยู่ในป่าตามธรรมชาติ ชาวไทลื้อก็มีภูมิปัญญาในการจัดการป่าไผ่ในธรรมชาติ โดยรู้จักการเลือกตัด แต่ละลำ ที่มีอายุเหมาะสมกับงานแต่ละประเภท การรู้จักไว้กอเพื่อให้แตกหน่อ แรกตา เติบโตต่อไป การรู้จักคัดเลือกไม้ไผ่แต่ละลำมาทำเป็นงานจักสานจะได้งานจักสานที่ทนทานมากยิ่งขึ้น การใช้ภูมิปัญญาในการรักษาเนื้อไม้ไผ่ให้คงอยู่อย่างถาวร โดยไม่มีการใช้สารเคมีใดๆ เพียงแต่เลือกเนื้อไม้ที่เหมาะสม นำไปแช่ในน้ำธรรมชาติ และเมื่อเป็นชิ้นงานจักสานแล้วเอาไม้ย่างผิงไฟในห้องครัวเรือนที่เรียกว่า การย่างฆ่า ชิ้นงานจักสานเหล่านั้นก็จะคงทน และมีอายุการใช้งานนานขึ้น

กระบวนการเรียนรู้ของวัฒนธรรมชุมชนไทลื้อ ได้อาศัยไผ่เป็นเครื่องมือแนวทางหนึ่งในการถ่ายทอดความรู้ ภูมิปัญญาไม้ไผ่ของท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรม ในแนวคิดวิชาวัฒนธรรม (Cultural Ecology) ที่ได้กล่าวถึง การเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม โดยเน้นถึงอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมเป็นตัวกำหนดกระบวนการ และวิวัฒนาการทางสังคม

กระบวนการเรียนรู้ของวัฒนธรรมชุมชนไทลื้อ ได้ผ่านกระบวนการที่เป็นไปตามแนวคิดมนุษยนิเวศ ซึ่งมองตนเองว่าเป็นส่วนหนึ่งของห่วงโซ่แห่งสายสัมพันธ์ในระบบนิเวศ หากระบบนิเวศถูกทำลายจนเสื่อมโทรมลง คุณภาพชีวิตของพวกเขาย่อมตกต่ำลง สำนึกผูกพันระหว่างมนุษยนิเวศกับธรรมชาติที่สืบทอดต่อกันมา หลายชั่วอายุคน ก่อให้เกิดวิถีคิด สังคมความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติ ซึ่งจำเป็นสำหรับการเอาชีวิตรอด วิถีคิดของมนุษยนิเวศในชุมชนท้องถิ่นต่างๆ ก่อกำเนิดขึ้นจากการตกผลึกของระบบคุณค่าที่พัฒนาขึ้นท่ามกลางปฏิสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับธรรมชาติ และได้รับการสืบทอดต่อกันมาเนิ่นนาน การแสวงหา ความเข้าใจในชีวิต และสังคมวัฒนธรรมของชนกลุ่มต่างๆ ในเขตภาคเหนือตอนบนทำให้สามารถยืนยันได้ว่าความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนา

ชาวไทลื้อให้ความสำคัญต่อกระบวนการเรียนรู้และการสืบทอดระบบความคิดและความเชื่อ ซึ่งก่อให้เกิดการดำเนินวิถีชีวิตตามแบบอย่างของคนรุ่นก่อนที่ถือปฏิบัติต่อๆ กันมา การดำรงชีวิตของชุมชนไทลื้อในช่วงเวลาที่ผ่านมา ชาวไทลื้อได้ใช้ประโยชน์และพึ่งพิงทรัพยากรป่าไผ่ในท้องถิ่นจนป่าไผ่ตามธรรมชาติร่อยหรอลง บางชนิดเริ่มหายาก บางชนิดมีจำนวนน้อยลง

ชาวไทลื้อก็ได้พยายามสร้างสวนไผ่ในพื้นที่ป่าชุมชนของหมู่บ้าน ปลุกตามหัวไร่ปลายนา โดยเฉพาะไม้ไผ่รวก ปัจจุบันไม่สามารถเก็บหาจากป่าธรรมชาติได้อีกแล้ว ชาวไทลื้อในหลายๆ หมู่บ้านของตำบลงอบ ได้ทำการขยายพันธุ์เพิ่มพื้นที่ปลูกป่าไผ่ ในพื้นที่ป่าชุมชนของแต่ละหมู่บ้าน จำนวนกว่า 10 ไร่ ชาวไทลื้อรู้จักการอนุรักษ์ ขยายพันธุ์โดยภูมิปัญญาของตนเอง มีพื้นที่ป่าไผ่ของตนเอง ไม่มุ่งทำลายทรัพยากรธรรมชาติแต่เพียงอย่างเดียว สิ่งเหล่านี้นับเป็นคุณค่าทางสังคมที่ควรแก่การส่งเสริมปลูกจิตสำนึก เพื่อสืบทอดสู่ชนรุ่นหลัง ระบบวัฒนธรรมชุมชนดังกล่าว ทำให้ชุมชนเกิดสำนึกแห่งการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าไผ่อย่างคุ้มค่า และยั่งยืนต่อไป

5.1.2 ไผ่ในระบบสังคมพืชกับการจัดการระบบนิเวศท้องถิ่น

เมื่อก้าวถึงประโยชน์ของไม้ไผ่ ไม้ไผ่มีหน้าที่ต่อระบบนิเวศป่าไม้และไม้ไผ่เป็นพืชนำที่สำคัญต่อพื้นที่ป่าที่เกิดขึ้นใหม่หรือพื้นที่ที่ถูกรบกวนอย่างรุนแรง จนหมดสภาพหรือพื้นที่โล่งเตียนจากการกระทำของมนุษย์หรือไฟป่า

ไม้ พืชเบิกนำ

ไม้ไผ่เป็นพืชเบิกนำชนิดหนึ่งในกลุ่มพืชเบิกนำทั้งหลายของระบบนิเวศทั่วไปของเมืองไทยที่มีคุณสมบัติลักษณะพิเศษของเหล่า ตา และหน่อ ที่ฝังตัวอยู่ใต้ดิน มีความทนทานต่อสภาพแห้งแล้งสูงและสามารถขึ้นได้ในดินแทบทุกชนิด การปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมได้ดี ไม่ว่าจะมีความสูงระดับน้ำทะเลระดับใดก็ตาม ในสภาพทั่วไปของพื้นที่ป่าที่ถูกทำลายหรือที่ถูกรบกวน ทั้งโดยมนุษย์และธรรมชาติ เช่น ไฟป่า สภาพป่าที่หมดสภาพนั้น เมื่อถูกทิ้งรกร้างว่างเปล่าสักระยะหนึ่ง พื้นที่ที่หมดสภาพนั้น จะเริ่มมีพืชเบิกนำหลายกลุ่มงอกขึ้น ในกลุ่มพืชเบิกนำนั้นจะมีต้นไผ่เกิดขึ้นร่วมด้วย และจะมีขึ้นทั่วไปเป็นจำนวนมาก ด้วยคุณสมบัติที่ระบบรากฝอยมีหน่อและตาใต้ดินทำให้ไผ่ สามารถเจริญงอกงามเติบโตได้เร็วกว่า กลุ่มพืชเบิกนำชนิดอื่นในไม้ช้า ต้นไผ่ก็สามารถแตกกิ่งก้านใบแผ่ปกคลุมพื้นที่ตรงนั้นอย่างมิดชิด ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของดินทำให้เกิดความชุ่มชื้น กลุ่มพืชเบิกนำที่ถูกกิ่งใบของไผ่ปกคลุมเมื่อไม่ได้รับแสง ก็จะเฉาตายไปในที่สุด จากสภาพของพื้นที่โล่งเตียนแห้งแล้ง ก็จะกลับมาเป็นพื้นที่ร่มใต้ต้นไผ่ ลดการชะล้างของเม็ดฝนที่ตกลงมาได้เป็นอย่างดี ด้วยคุณสมบัติของระบบรากฝอยของต้นไผ่ทำให้ดินเกิดความชุ่มชื้น ร่วนซุย เมื่อเวลาฝนตก ต้นไผ่ก็สามารถช่วยรักษาสภาพความชื้นของหน้าดินในบริเวณนั้นได้เป็นระยะเวลานานขึ้น และเมื่อมีระดับความชื้นที่เหมาะสม เมล็ดลูกไม้ของพันธุ์ไม้ต่างๆ ที่ปลิวและหล่นตกลงมาในบริเวณนี้ เมื่อได้รับอนุหุมิ ความชื้นเหมาะสมต่อการงอกของเมล็ด ลูกไม้เมล็ดไม้เหล่านั้นก็จะสามารถเจริญเติบโตงอกเป็นต้นใหม่ขึ้นมาได้ และได้อาศัยไม้ไผ่เป็นร่มเงารอกการเจริญเติบโตทางยอดโผล่เหนือต้นไผ่ขึ้นมาได้ และต้นไม้เหล่านั้นเจริญเติบโต แผ่

กิ่งก้านสาขาของใบ แผ่ปกคลุมต้นไม้ ต้นไม้เหล่านั้นก็จะตายลง ก่อเกิดสภาพป่าใหม่ที่พื้นตัวขึ้นมา ได้อีกรอบหนึ่ง หมุนเวียนเปลี่ยนไปเช่นนี้ทุกครั้งไป และหากกล่าวถึงระบบนิเวศป่าเมืองไทยแล้ว นี่คือ วัฏจักรของสภาพระบบนิเวศป่าเมืองไทย หรือระบบนิเวศป่าเขตร้อนและไฟคือ ตัวทำให้เกิดให้เกิดเอกลักษณ์ของระบบนิเวศของป่าเขตร้อนได้อย่างชัดเจน และไฟแต่ละชนิดบ่งบอกสภาพป่าของระบบนิเวศท้องถิ่นแต่ละท้องถิ่นของป่าเมืองไทยได้เป็นอย่างดี ไฟจึงเป็นตัวชี้วัดของสภาพป่าเมืองไทย ได้เป็นอย่างดีตัวหนึ่ง คงจะเห็นได้จากพันธุ์ไฟแต่ละภาคของประเทศไทย ที่มีความแตกต่างกันตามสายพันธุ์และชนิดของต้นไม้และบางชนิดก็สามารถที่จะปลูกได้ในทุกพื้นที่ของประเทศไทย

ไฟกับงานอนุรักษ์ดินและน้ำ

ไฟเป็นพืชที่มีระบบรากแผ่กว้างและมีจำนวนมาก ช่วยยึดเหนี่ยวเกาะหน้าดินได้เป็นอย่างดี อัตราการดูดซับน้ำเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ช่วยป้องกันการพังทลายของหน้าดินตามบริเวณชายฝั่ง แม่น้ำลำคลอง สามารถบรรเทาอุทกภัยและวาทภัยอันเกิดจากกระแสน้ำ กระแสลมได้ด้วย เนื่องจากสามารถช่วยชะลอความเร็วของกระแสน้ำ และกระแสลมได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าจะนำมาใช้ในการปลูกป่าปรับปรุงพื้นที่ต้นน้ำลำธาร เพราะจะช่วยให้แหล่งต้นน้ำลำธารนั้นๆ ได้เพิ่มผลผลิตทั้งในส่วนของปริมาณและคุณภาพน้ำได้เป็นอย่างดี อีกประการหนึ่งที่น่าสนใจคือ นำมาใช้ประโยชน์ในงานอนุรักษ์ดินและน้ำ โดยการนำไฟมาปลูกตามแนวเส้นขอบ หรือแนวคอนทัวร์ (Contour) โดยใช้ระยะห่างและระหว่างต้นตามความเหมาะสมของชนิดไฟ จึงเป็นสิ่งที่น่าสนใจไม่น้อยในการจัดการทรัพยากรดินและน้ำ

เมื่อกล่าวถึงไฟกับงานอนุรักษ์ดินและน้ำ นับเป็นเรื่องใหม่ซึ่งเป็นที่ไปตามแนวคิดการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและระบบนิเวศท้องถิ่นของปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ (2536: 113) ซึ่งกล่าวไว้ว่า การยกระดับคุณภาพชีวิตของมนุษย์ให้สูงขึ้นอย่างสม่ำเสมอ และรักษาระดับนี้ให้คงอยู่ยั่งยืนนาน จำเป็นจะต้องดูแลสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและสังคมให้อยู่ในสภาพที่ดีตลอดเวลา จำเป็นต้องให้ความสนใจสูงสุดแก่มิติที่สำคัญ 3 ด้านด้วยกันคือ

1. การรักษาระบบนิเวศและระบบเศรษฐกิจให้อยู่ในสภาพที่มีความสมดุล
2. การสนองความต้องการขั้นพื้นฐานทางด้านมนุษย์
3. การสนองความต้องการขั้นพื้นฐานทางด้านสังคมของมนุษย์

ปัจจุบันปัญหาทรัพยากรธรรมชาติเสื่อมโทรมและร่อยหรอลงไป กลายเป็นปัญหาซึ่งทุกสังคมต้องเผชิญกับสิ่งที่เราเรียกว่า “ความอยู่รอด” ในระบบนิเวศ ความอยู่รอดจะขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ของสิ่งมีชีวิตที่มีต่อสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ หรือเป็นระบบที่สนับสนุนการดำรงชีวิตให้ยั่งยืนยาวนาน “ปัญหาสิ่งแวดล้อม” จะปรากฏขึ้นได้เมื่อเกิดความไม่สมดุลระหว่างมนุษย์

กับทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ ปัญหาสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติกับปัญหาทางสังคมเป็นเรื่องเกี่ยวพันกัน

ชุมชนไทลื้อก็เช่นเดียวกับชุมชนอื่นที่ต้องเผชิญกับปัญหาการขาดแคลนทรัพยากรธรรมชาติ นั่นคือ การขาดแคลนไม้ไผ่จากป่าธรรมชาติ ซึ่งมีผลกระทบต่อระบบนิเวศท้องถิ่น กับวิถีชีวิตท้องถิ่น ชาวไทลื้อต่างดิ้นรน ต่อสู้ และหาทางออกโดยการพยายามสร้างป่าไผ่ขึ้นใหม่ สร้างสวนไผ่ในพื้นที่ป่าชุมชน ตามหัวไร่ปลายนา เพื่อทดแทนทรัพยากรป่าไผ่จากป่าธรรมชาติ และด้วยผลทั้ง 3 ประการ คือเพื่อรองรับความสมดุลของระบบนิเวศ สนองความต้องการขั้นพื้นฐานทางด้านกายภาพ และการสนองความต้องการขั้นพื้นฐานทางด้านสังคมของมนุษย์

5.2 วิเคราะห์ผลการศึกษา

จากกระแสการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน กระแสแห่งการพัฒนาในยุคโลกาภิวัตน์เช่นนี้ ชุมชนยังคงได้รับอิทธิพลจากภายนอกอยู่ตลอดเวลา ย่อมจะทำให้วิถีการดำรงชีวิตของชุมชนเปลี่ยนแปลงไป ตามแนวความคิดพัฒนา ในมิติวัฒนธรรมกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ในความเป็นจริง กระบวนการพัฒนาซึ่งเป็นการปรับตัวให้ทันกับสถานการณ์ของโลกโดยเฉพาะในยุคแห่งการบริโภคนิยมไม่สามารถที่จะละเลยมิติวัฒนธรรมได้ การใช้ไม้ไผ่ในวิถีชีวิตชาวไทลื้อกับระบบนิเวศท้องถิ่น เป็นการใช้ภูมิปัญญาไม้ไผ่ในการดำรงวิถีชีวิตภายใต้ระบบนิเวศท้องถิ่นอย่างสมดุล ดังที่ชาวไทลื้อรู้จักใช้ประโยชน์จากไม้ไผ่เพื่อต่อสู้กับความอยู่รอดของชุมชน ไม้ไผ่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตชาวไทลื้ออย่างแนบแน่นตลอดจนการใช้ไม้ไผ่ในมิติของวัฒนธรรมของระบบคิด ความเชื่อในพิธีกรรมต่างๆ ของชาวไทลื้อ วัฒนธรรมไม้ไผ่จึงเป็นสิ่งที่ยึดเหนี่ยวจิตใจความมั่นคง ความมีชีวิตที่สงบสุข และความอยู่รอดในสังคม ในระบบนิเวศท้องถิ่นของตนเองอย่างเหมาะสม และเป็นพลังในการสร้างสรรค์สังคมให้รอดพ้นวิกฤตได้ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติท้องถิ่นของตนเอง สวนไผ่ที่ปลูกสร้างขึ้นของชุมชนชาวไทลื้อ เป็นวิธีการ จัดการอย่างหนึ่งของภูมิปัญญาไม้ไผ่ เพื่อเป็นเครื่องมือทางวัฒนธรรมในการต่อสู้กับกระแสพัฒนาสังคมในยุคนี้ เพื่อให้ชุมชนได้ปลอดภัยและมีความมั่นคงในชีวิตมากขึ้น ท่ามกลางระบบนิเวศ ท้องถิ่นที่ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ และอยู่ร่วมกันอย่างเกื้อกูล

ในการศึกษารั้งนี้ได้อาศัยทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยม ตามแนวคิดของแรดคลิฟฟ์-บราวน์ เป็นแนวทางในการวิเคราะห์และอธิบายระบบวัฒนธรรมของชุมชนดังต่อไปนี้

วิถีการดำรงชีวิตชาวไทลื้อบ้านงอบ มีระบบสังคมเครือญาติและปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันในชุมชนเป็นอย่างดี สังคมมีการปรับตัวเข้ากันได้ดี ทั้งระหว่างบุคคลและสังคม ความสัมพันธ์

ระหว่างระบบต่างๆ ของสังคม ก่อเกิดเป็นระบบคิด ความเชื่อและโลกทัศน์ในความเป็นชุมชนของตนเอง มีแบบแผนการดำเนินชีวิตที่เหมือนกันของชุมชน สืบทอดและปฏิบัติต่อๆ กันมา จากคนรุ่นหนึ่งมาสู่คนอีกรุ่นหนึ่งอย่างต่อเนื่อง มีความเกี่ยวพันและพึ่งพาอาศัยกัน สังคมไทยถือเป็นสังคมตามธรรมชาติ เป็นสังคมที่กลมกลืนปรองดอง เพราะระบบสังคมสถาบันต่างช่วยกันทำหน้าที่ขจัดความขัดแย้ง และรักษาความสมดุลของสังคมเอาไว้ และตอบสนองความต้องการพื้นฐานของมนุษย์เป็นสำคัญ ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดของมาลินอสกี ซึ่งเชื่อว่ามนุษย์ในทุกสังคม มีวัฒนธรรมเพื่อให้เป็นกลไกในการตอบสนองความต้องการพื้นฐานทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ วัฒนธรรมเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้มนุษย์สามารถตอบสนองความต้องการของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยอาศัยกระบวนการทางวัฒนธรรมเป็นเครื่องมือ เพื่อให้สังคมดำรงอยู่ได้อย่างราบรื่น และสัมพันธ์กันระหว่างชีวภาพทั้งหลายกับสิ่งแวดล้อม ซึ่งได้แสดงแผนภาพความสัมพันธ์ของไม้ไผ่กับทรัพยากรธรรมชาติและมนุษย์ (ดังแผนภาพที่ 5)

นอกจากนั้นการศึกษาชุมชนไทยถือตามแนวคิดนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของจูเลียน สจ๊วตพบว่า ชุมชนไทยมีแบบแผนในการจัดการดำรงวิถีชีวิต โดยนำไม้ไผ่มาใช้ประโยชน์ในกิจกรรมของชีวิตประจำวันมากมาย เช่น เครื่องใช้สอยในชีวิตประจำวัน เครื่องมือทางการเกษตร ความเชื่อเกี่ยวกับเกษตร การดูแลสุขภาพต่างๆ ความเชื่อในพิธีกรรม สิ่งเหล่านี้หากชุมชนมีการสืบทอดอย่างต่อเนื่องแล้ว จะเป็นวัฒนธรรมแบบแผนพฤติกรรมของชุมชน เป็นกลไกที่ช่วยในการปรับตัว เพื่อการตอบสนองความต้องการพื้นฐานและความอยู่รอดของชุมชน ที่จะใช้ไม้ไผ่ในวิถีชีวิตภายในระบบนิเวศท้องถิ่นของตนเอง ภูมิปัญญา ไม้ไผ่กับการจัดการทรัพยากรป่าไม้ มีปฏิสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมธรรมชาติที่ดี การเคลื่อนไหวอย่างมีพลวัตของภูมิปัญญาไม้ไผ่ก็จะยังคงมีอยู่ในสังคมชุมชนชนบทและสังคมชานชาวนาตลอดไป

เมื่อกล่าวถึงไม้ไผ่ในฐานะที่เป็นลักษณะการทางวัฒนธรรม (Cultural Trait) อย่างหนึ่งของสังคมไทย และเป็นมรดกร่วมของโลก ดังที่หลายๆ ชนชาติมีวัฒนธรรมไม้ไผ่ของตนเองที่แตกต่างกันไปตามโลกทัศน์ของสังคมวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ซึ่งให้ประโยชน์เอนกอนันต์ต่อมวลมนุษยชาติ ตั้งแต่เกิดจนตาย การใช้ไม้ไผ่เป็นไม้เอนกประสงค์ ผูกพันกับมนุษย์มาหลายชั่วอายุคนนานหลายพันปี ดังตัวอย่างจากหลักฐานทางโบราณคดี ไม่ว่าจะเป็นรอยประทับบนผิวภาชนะดินเผาที่บ้านเชียง และการใช้ฟากไม้ไผ่ห่อหุ้มศพที่ขุดค้นพบที่ประตูลา จังหวัดลำปาง รวมทั้งเศษถ่านไม้ไผ่ที่พบในแหล่งโบราณคดี จังหวัดแม่ฮ่องสอน ทำให้เราได้เรียนรู้ถึงการมีภูมิปัญญา และวัฒนธรรมของมนุษย์ในยุคก่อนประวัติศาสตร์ ซึ่งนับเป็นคุณค่าทางวิชาการที่น่าจะได้มีการศึกษาค้นคว้าต่อไป

ชาวไทลื้อบ้านงอบเป็นชุมชนชนบทในสังคมล้านนาไทยชุมชนหนึ่ง ที่มีอดีตและประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ของตนเองมาอย่างยาวนาน เติบโตขึ้นท่ามกลางความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติทั้งสายน้ำ ฝืนป่า ฝืนดิน และพืชพันธุ์ ความหลากหลายทางชีวภาพ ชาวไทลื้อมีวิถีชีวิตที่ผูกพันกับธรรมชาติ ตั้งสมประสงค์ การเรียนรู้เชิงประจักษ์ ลองผิดลองถูกมาอย่างยาวนาน จนก่อเกิดภูมิปัญญาในการรู้ อยู่ รู้ประโยชน์ รู้รักษา และรู้คุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต เรียนรู้และปรับตัวเพื่อความอยู่รอดภายใต้ระบบนิเวศท้องถิ่นของตนเองอย่างเหมาะสม เป็นไปตามแนวคิดทฤษฎีของแรดคลิฟฟ์ - บราวน์ คือหลักแห่งการเชื่อมโยง ฟังพาดัศระหว่างธรรมชาติถึงแวดล้อมกับมนุษย์ที่เอื้อประโยชน์ต่อกัน และใช้ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อตอบสนองความต้องการพื้นฐานของมนุษย์เป็นไปตามแนวคิดของนักมานุษยวิทยาอย่าง บรอนิสลอ มาลินอสกี ที่เชื่อว่ามนุษย์ในทุกสังคมวัฒนธรรมมีความต้องการพื้นฐาน วัฒนธรรมตามทฤษฎีของมาลินอสกี จึงเปรียบเสมือนเครื่องมือในการตอบสนองมนุษย์ทั้งสามด้านคือ 1) ความต้องการด้านร่างกายและจิตใจ การพักผ่อน การเจริญเติบโต การสืบพันธุ์ ตลอดจนถึงปัจจัย 4 ประการของมนุษย์ 2) การตอบสนองร่วมกันของสมาชิกในสังคม ความต้องการด้านการเจริญพันธุ์ ได้รับการตอบสนองโดยการจัดตั้งระบบครอบครัว การตอบสนองร่วมกันของระบบสังคม 3) ความต้องการเชิงสัญลักษณ์ ความต้องการตอบสนองโดยการพัฒนาระบบวิทยาศาสตร์ ศาสนา ไสยศาสตร์ และศิลปะขึ้นมาในสังคม เพื่อช่วยให้มนุษย์มีความเข้าใจ และมีความรู้สึกปลอดภัย นอกจากนั้นศาสนาและพิธีกรรมต่างๆ ยังมีหน้าที่เสริมสร้างความป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของชุมชนนั้นๆ

ชุมชนชาวไทลื้อมีพฤติกรรมเป็นไปตามทฤษฎีของมาลินอสกี โดยชาวไทลื้อใช้วัฒนธรรมไม้ไผ่เป็นเครื่องมือ สามารถตอบสนองความต้องการของชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ สังเกตได้จากระบบต่างๆ ของวัฒนธรรมชุมชนไทลื้อ เช่น ภาษาพูด พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับไผ่ ตลอดจนใช้ไม้ไผ่ในวิถีชีวิตประจำวันทั่วไป ซึ่งอาศัยทรัพยากรธรรมชาติภายในระบบนิเวศท้องถิ่นของตนเองเป็นปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต และด้วยภูมิปัญญาของชุมชนที่สั่งสมมาอย่างยาวนาน จึงถูกสืบทอดกันมาจนกลายเป็นระบบวัฒนธรรมชุมชนที่เด่นชัด โดยเฉพาะในด้านภูมิปัญญาไม้ไผ่ นับได้ว่าเป็นปฏิสัมพันธ์ทางด้านกายภาพ ชีววิทยาและวัฒนธรรมภายในชุมชนท้องถิ่น ถือเป็นจุดมุ่งหมายสูงสุดของแนวทางการศึกษาตามแนวคิดนิเวศวิทยามนุษย์ และมนุษย์มีปฏิสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมธรรมชาติ โดยเกิดการเคลื่อนไหวอย่างมีพลวัต (Dynamic) อยู่ตลอดเวลา ชาวไทลื้ออาศัยภูมิปัญญาและระบบวัฒนธรรมนำไปสู่การพัฒนากระบวนการผลิต เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงในชีวิต ด้วยการสะสมพันธุ์ไผ่ ขยายพันธุ์ไม้ไผ่ ปลูกสร้างสวนไผ่ในพื้นที่ป่าชุมชนของหมู่บ้าน ทำการปกป้องรักษาธรรมชาติรอบข้าง ใช้ทรัพยากรอย่างรู้สำนึก เพื่อสร้างหลักประกันเกี่ยวกับความ

สมดุลของธรรมชาติแวดล้อม ซึ่งจะส่งผลให้เกิดความมั่นคงยั่งยืนในระบบการผลิต และความจำเป็นในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ทำให้ชุมชนจำต้องสร้างกฎเกณฑ์ขึ้นมาเพื่อกำกับดูแลการใช้ประโยชน์จากธรรมชาติ อำนาจทางศีลธรรมในการออกกฎเกณฑ์จึงก่อกำเนิดขึ้นในรูปของความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์และจารีตประเพณีที่กำหนดวิถีปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรอย่างเหมาะสม เพราะปัจจุบันชุมชนไทลื้อได้มีการเจริญเติบโตและขยายตัวเป็นชุมชนที่หนาแน่นขึ้น จำนวนประชากรก็เพิ่มมากขึ้น พื้นที่ป่าที่มีจำนวนจำกัด การใช้ประโยชน์จากป่ามีจำนวนมากขึ้น จนกระทั่งไม่เพียงพอที่จะรองรับความต้องการได้อย่างสมดุล โดยเฉพาะทรัพยากรป่าไม้ถูกรบกวนอย่างรุนแรง พื้นที่ป่าถูกบุกรุกแผ้วถางเพื่อจัดทำเป็นที่ทำกินมากขึ้น ทรัพยากรป่าไม้ลดลง ทรัพยากรป่าไม้ก็ย่อมลดลงไปตามสัดส่วนของป่าที่เสียหายจากการรบกวนของมนุษย์ ไม้ไผ่หลากหลายชนิดพันธุ์ที่เคยมีอยู่ในป่าธรรมชาติ เริ่มหมดไป บางชนิดพันธุ์หาไม่ได้จากป่าอีกแล้ว จึงเป็นที่น่าสนใจว่าสภาพร่อยหรอของทรัพยากรป่าไม้ตามธรรมชาติดังกล่าวจะมีผลกระทบต่อระบบนิเวศท้องถิ่นอย่างไรในอนาคต มีผลกระทบอย่างไรต่อวัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่น หรือภูมิปัญญาไม้ไผ่ อันเป็นรากฐานสำคัญอย่างหนึ่งของวัฒนธรรมไทย

ปัจจุบันทรัพยากรป่าไม้จากป่าธรรมชาติหลายๆ ชนิดพันธุ์ไม่เหลืออยู่ในป่าอีกแล้ว โดยเฉพาะไม้ไผ่รวกและไม้ข้าวหลาม ชุมชนไทลื้อบ้านงอบใต้ตระหนักถึงปัญหาเหล่านี้และได้พยายามหาพันธุ์ไม้ต่างๆ ทั้งจากชุมชนใกล้เคียง จากในป่าธรรมชาติที่ยังพอหลงเหลืออยู่บ้างในป่าใกล้ๆ หมู่บ้านนำมาปลูกตามหัวไร่ปลายนาคตามสวนหลังบ้านของชุมชนไทลื้อทั่วไป พันธุ์ไม้ไผ่รวกในปัจจุบันของชุมชนไทลื้อบ้านงอบ จึงมีความหลากหลายในระบบนิเวศท้องถิ่นของตนเอง และมีคุณค่าต่อคุณูปการให้กับชุมชนไทลื้ออย่างมากมาย มีคุณค่าทางพันธุกรรมของพันธุ์ไม้ไผ่รวกชนิดหนึ่ง และด้วยความเชื่อของชุมชนไทลื้อที่ว่าไม้ไผ่รวกไม่มีวันตายขุย แต่ตามเหตุผลทางวิชาการแล้ว ไม้ไผ่รวกมีรอบการออกดอกหรือตายขุยมีรอบอยู่ที่ 50 - 60 ปี จึงไม่แปลกที่ชั่วอายุคน 60 ปี ตั้งแต่เกิดมายังไม่เคยเห็นไม้ไผ่รวกตายขุย ชุมชนไทลื้อบ้านงอบจึงนิยมปลูกไม้ไผ่รวกกันเกือบทุกหมู่บ้าน และปลูกกันแทบทุกครัวเรือน ในอดีตบ้านงอบ ตำบลงอบเป็นแหล่งสัมลือทองที่มีชื่อเสียงของจังหวัดน่านเลยทีเดียว ปัจจุบันก็ยังมีสวนสัมลือทองอยู่บ้าง และเมื่อต้นสัมลือทองอายุมากเริ่มให้ผลผลิตลดลง ประกอบกับต้นสัมลือมีโรคระบาด ทำให้สวนสัมลือบางรายต้องเลิกสัมลือโคนทิ้งไปเป็นจำนวนมาก พวกกันมาปลูกไม้ไผ่รวก กลายเป็นสวนไม้ไผ่รวกจำนวนมากเกือบทุกครัวเรือนเลยทีเดียว และหลายๆ ชุมชนก็ได้ร่วมกันปลูกสวนไม้ไผ่ในพื้นที่ป่าชุมชนของหมู่บ้านเพื่อเป็นไม้ใช้สอยและตัดลำขายให้กับพ่อค้าที่มารับซื้อเป็นรายได้เข้าหมู่บ้าน จนกลายเป็นอาชีพ และเป็นทางเลือกอีกทางหนึ่งของชุมชนไทลื้อ เพราะการปลูกไม้ไผ่มีค่าต้นทุนต่ำ ไม่มีโรคแมลงรบกวน ปลูกแล้วไม่ต้องรดน้ำ ไม่ต้องใส่ปุ๋ย ปลูกง่าย ขุดหน่อมาแล้วนำไปฝังในดินได้เลย อาศัยภูมิปัญญาและการ

ศึกษาเชิงประจักษ์ของชุมชน จึงมีความเป็นไปได้ว่าในอนาคตสวนไม้ผลในชุมชนไทลื้อจะกลายมาเป็นสวนไม้ไผ่ทั้งหมด เพราะในปัจจุบันแหล่งไม้ไผ่รวมในภาคเหนือ โดยเฉพาะจังหวัดน่าน มีมากกว่าทุกๆ จังหวัด และจังหวัดน่านยังได้ชื่อว่ามีพื้นที่ป่ามากกว่าทุกๆ จังหวัดในภาคเหนือ

การสร้างสวนไม้ของชุมชนไทลื้อนับได้ว่าเป็นการแก้ปัญหาอีกแนวทางหนึ่ง ภายหลังจากที่ได้เรียนรู้ว่ามีการใช้ไม้ไผ่จากป่าธรรมชาติ นับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันชุมชนไทลื้อ มีการใช้ไม้ไผ่กันอย่างไม่นับยะบันยัง จนบางชนิดต้องหมดไปจากป่า ชาวไทลื้อจึงร่วมกันคิดและพยายามสร้างสวนไม้ไผ่ขึ้นมาใหม่เพื่อทดแทนไม้จากธรรมชาติที่ร่อยหรอลงไป ในขณะที่เดียวกันผู้ศึกษาก็ยังเป็นห่วงอยู่ว่า การปลูกสร้างสวนไม้ขึ้นมาใหม่นั้นจะมีผลกระทบต่อระบบนิเวศท้องถิ่นอย่างไรบ้าง ซึ่งยังไม่มีผู้ใดทำการศึกษาถึงข้อดีข้อเสีย และผลกระทบที่จะเกิดตามมา เช่นเดียวกับที่รัฐบาลเคยส่งเสริมการปลูกไม้ยูคาลิปตัส จนภายหลังต้องยกเลิกและไม่ส่งเสริมอีกต่อไป แต่ก็ยังมีการปลูกไม้ยูคาลิปตัสอยู่บ้าง ตามที่ว่างของพื้นที่สาธารณะทั่วไปแต่ก็ไม่มาก ถึงอย่างไรก็ตามนับได้ว่าการส่งเสริมการปลูกไม้ไผ่ก็เป็นอีกแนวทางหนึ่งที่เป็นไปได้ที่จะส่งเสริมในเชิงอุตสาหกรรมป้อนโรงงาน เพราะดูจากตัวเลขปริมาณการรับซื้อและส่งออกแล้วความต้องการซื้อมีมาก แต่ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมถึงผลกระทบที่จะตามมาด้วย อะไรก็ตามมากไปก็ไม่ดีน้อยไปก็ไม่ดี ควรจะมีความสมดุลด้วยตัวมันเอง และความสมดุลของระบบนิเวศท้องถิ่น

จากข้อมูลข้างต้นจะเห็นได้ว่าไม้ไผ่เข้าแทรกซึมฝังตัวอย่างแนบแน่น ถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทยที่จะขาดเสียมิได้ ไม้ไผ่ทำหน้าที่ในหลายๆ ด้านพร้อมกัน ทั้งในระบบสังคมไทยและทำหน้าที่ในระบบสังคมพืช

ในระบบสังคมไทย ไม้ไผ่เป็นเครื่องมือทางวัฒนธรรมอย่างหนึ่ง โดยใช้ไม้ไผ่เป็นสื่อกลางความหมายโดยอาศัยกระบวนการทางวัฒนธรรม ซึ่งไม้ไผ่ให้ความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรม 3 ลักษณะ ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับงาน และมนุษย์กับสิ่งเหนือธรรมชาติจนก่อให้เกิดเป็นวัฒนธรรมไม้ไผ่และถือเป็นภูมิปัญญาชุดหนึ่งในสังคมไทย ไม่ต่างไปจากวัฒนธรรมข้าว น้ำ และเกลือกับเหล็กในสังคมไทย

ในระบบสังคมพืช เมื่อกล่าวถึงไม้ไผ่ ไม้ไผ่มีบทบาทสำคัญต่อระบบนิเวศของป่าเขตร้อน โดยเฉพาะป่าเมืองไทย ซึ่งมีลักษณะเป็นป่าเบญจพรรณ ที่ประกอบด้วยไม้ไผ่นานาชนิด ซึ่งป่าบางชนิด บางระบบนิเวศไม้ไผ่ชนิดต่างๆ ที่เกิดขึ้นในบริเวณนั้นเป็นป่าระบบนิเวศชนิดใด ซึ่งไม้ไผ่จัดอยู่ในจำพวกพืชเบิกนำของป่าในจำนวนพืช 8 ชนิด (อุทิศ ฤทธิจันทร์, 2541: 68 - 73) ของระบบสังคมพืช และไม้ไผ่เป็นตัวเชื่อม เป็นรอยต่อของป่าที่เห็นได้ชัดเจน ซึ่งเป็นลักษณะการแบ่งสังคมพืชของเมืองไทย (ดูภาคผนวก ค)

ไผ่ได้ทำหน้าที่สำคัญโดยตรงต่อระบบนิเวศของป่าเมืองไทย และได้ทำหน้าที่โดยอ้อมอีกทางหนึ่ง โดยอาศัยระบบรากฝอยที่มีเป็นจำนวนมาก ช่วยยึดเกาะตลิ่ง ยึดเกาะหน้าดินไม่ให้พังทลาย และในขณะเดียวกันยังสามารถนำไปปลูกเป็นแนวกันลม (Wind Break) ได้อีกด้วย

ไผ่เป็นพืชมหัศจรรย์อย่างแท้จริง ซึ่งได้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของไผ่ในมิติวัฒนธรรมชุมชนไทลื้อใช้ไผ่เป็นเครื่องมือทางวัฒนธรรมอีกแนวทางหนึ่งคือใช้ไผ่ในด้านความเชื่อ นำมาจักสานเป็นเฉลว (ดาแหลว) เพื่อป้องกันสิ่งชั่วร้าย นำไผ่มาสร้างเป็นเขตราชวัตรในพิธีกรรมทางศาสนา และทำเป็นกำนดุง (ด้ามรง) และล่าสุดมีผู้คิดค้นออกแบบโดยนำไผ่มาสร้างเป็นเครื่องดนตรีชิ้นใหม่ ลักษณะการเล่นเป็นเครื่องสาย ใช้ลีแบบไวโอลิน และเรียกเครื่องดนตรีชิ้นใหม่ว่า Bamboolin นอกจากนั้นเป็นลักษณะการนำไผ่มาใช้เป็นเครื่องมือเครื่องใช้ในวิถีชีวิตประจำวันทั่วไปในชุมชนไทลื้อ (ดูภาคผนวก ข)

5.3 ข้อเสนอแนะ

การศึกษา การใช้ไผ่ในวิถีชีวิตชาวไทลื้อ บ้านงอบ ตำบลงอบ อำเภอทุ่งช้าง ในครั้งนี้ พบข้อจำกัดอยู่บ้าง และหากมีผู้สนใจจะศึกษาไผ่ในมิติวัฒนธรรมของไทลื้อต่อไป ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะดังนี้

1. การศึกษาวัฒนธรรมชุมชน ควรเน้นการศึกษาภายในของชุมชนเอง โดยคนในชุมชน ซึ่งเป็นเรื่องความละเอียดอ่อน ของมิติวัฒนธรรม เพราะมีความเกี่ยวข้องกับความเชื่อ พิธีกรรมต่างๆ ในวิถีชีวิตประจำวัน ซึ่งต้องใช้และอาศัยระยะเวลาพอสมควร
2. การศึกษา การใช้ไผ่ในวิถีชีวิตชาวไทลื้อ ควรทำการศึกษาในกลุ่มหลายช่วงอายุ เช่น กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มวัยแรงงาน กลุ่มวัยรุ่น และกลุ่มสตรี เพื่อให้เห็นภาพสะท้อนของการใช้ไผ่ในในกลุ่มของผู้ใช้ในชุมชนชนบท และการเปลี่ยนแปลงอันเกิดจากการถ่ายทอดภูมิปัญญาไผ่ไปสู่คนในรุ่นต่างๆ
3. การศึกษาในด้านประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชุมชนไทลื้อบ้านงอบ ยังไม่ค่อยชัดเจน เพราะเป็นเพียงการบอกเล่าสืบต่อกันมา ไม่มีการจดบันทึกหลักฐานบ่งบอกไว้ ในการศึกษาครั้งนี้ อาศัยการบอกเล่าของผู้สูงอายุ และอาศัยเอกสารอ้างอิงต่างๆ ที่มีอยู่จึงอาจทำให้ข้อมูลคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริงไปบ้าง ดังนั้นการศึกษาความเป็นมาของชาวไทลื้อจึงต้องอาศัยการศึกษาทางด้านสำเนียงภาษา ขนบธรรมเนียม ประเพณี ความเชื่อและการนับถือผีวงศ์ตระกูลต่างๆ ในเชิงเปรียบเทียบ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจนและเป็นจริงมากขึ้น
4. การศึกษาการสืบสานภูมิปัญญาไผ่ และการถ่ายทอดทางวัฒนธรรมในชุมชนไทลื้อบ้านงอบ เกี่ยวกับการใช้ไผ่ในมิติทางวัฒนธรรมยังไม่ค่อยชัดเจน กิจกรรมการสืบทอด

ภูมิปัญญาไม้ไผ่ในชุมชน อาศัยการบอกเล่า เล่าสู่กันฟัง ในบางครั้งคราวที่มีโอกาสพบปะกันในกิจกรรมของชุมชน หากมีกระบวนการถ่ายทอดกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน หรือศูนย์การเรียนรู้ชุมชน และมีการจัดบันทึกภูมิปัญญา แปลจากตัวหนังสือเมือง คำบาติ สันสกฤต ถ่ายทอดออกมาเป็นภาษาไทยกลางที่สามารถทำให้ง่ายต่อการเข้าใจและจดจำ นำไปปฏิบัติได้ สิ่งเหล่านี้จะกลายเป็นวัฒนธรรมของชุมชนต่อไป

5. การศึกษาภูมิปัญญาไม้ไผ่ในด้านอาหารและยา ยังไม่กระจ่างชัด เนื่องจากยังไม่มีการศึกษาถึงคุณค่าอาหารและยา ในด้านอาหารส่วนใหญ่เป็นอาหารประเภทพื้นบ้าน แกงหน่อ ยำหน่อ คั่วหน่อ และน้ำพริกน้ำหน่อ ซึ่งน้ำพริกน้ำหน่อเป็นกระบวนการของการแปรรูปอาหารอย่างหนึ่งที่น่าหน่อไม้สดไปทำให้เป็นหน่อไม้แห้ง จนเป็นผงสีขาวขุ่นๆ สามารถเก็บรักษาไว้บริโภคได้นานแรมปี แต่ก็จำเป็นที่จะต้องอาศัยกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ในการศึกษาต่อไป